

بررسی زمینه های آموزشی ، ترویجی و سیاسی ، حمایتی مشارکت باغداران در مدیریت منابع آب و آبیاری شهرستان فردوس

سید محسن نصیرائی^۱، هاشم ولی پور مطلق^۲، کوروش کیانفرد^۳، زهره زمینی^۴
سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی ، nasiraeiseyyedmohsen@yahoo.com
سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی ، nasiraeiseyyedmohsen@yahoo.com
سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی ، Kouroshkianfard@gmail.com
بانک سپه خراسان جنوبی ، Zaminizohre@yahoo.com

چکیده

تشدید بحران آب ناشی از خشکسالی متناوب چند ساله ی اخیر بر اهمیت مدیریت منابع آب در نواحی خشک کشور افزوده است. مشارکت کشاورزان در طرحهای آبیاری، در ساختن سرمایه اجتماعی یا اعطای قدرت به مردم محلی بسیار ارزشمند است، این پژوهش با هدف بررسی زمینه های اقتصادی و اجتماعی مشارکت باغداران در مدیریت منابع آب و آبیاری شهرستان فردوس انجام گردید. این تحقیق از نوع کاربردی بوده که حالت توصیفی و علت و معلولی داشته و به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق باغداران شهرستان فردوس که ۶۵۵۰ نفر می باشند و ۲۴۸ نفر آن ها از طریق پرسش نامه مورد بررسی قرار گرفته اند. اعتبار محتوایی این پرسشنامه ها توسط صاحب نظران و کارشناسان مورد تأیید واقع شده و قابلیت اعتماد آن نیز از طریق پیش آزمون و محاسبه آلفای کرونباخ برای بخش های مختلف حاصل گردیده و متوسط ضریب بدست آمده ۰/۷۷۰ بود. نتایج تحقیق نشان داد که ؛ بین ارتقاء سطح آگاهی بهره برداران و آب ران $(r=0.326^{**})$ ، وجود کادر آموزشی متخصص وفنی در دوره های آموزشی برای مجریان پروژه ها $(r=0.486^{*})$ ، جدید بودن مطالب آموزشی برای مجریان پروژه ها $(r=0.258^{*})$ ، تدوین بسته های اعتباری و حمایتی دولت از شکل های آب بران و بهره برداران در اجرای پروژه ها $(r=0.506^{*})$ ، واگذاری زمینهای ملی به مجریان پروژه ها $(r=0.456^{*})$ ، تدوین قوانین سخت گیرانه و تنبیهی برای غیر مجریان پروژه های مدیریت منابع آب و آبیاری و میزان مشارکت آنها رابطه آماری مثبت و معنی داری وجود دارد. $(r=0.278^{*})$.

واژگان کلیدی: زمینه های آموزشی ، ترویجی مشارکت، زمینه های سیاسی ، حمایتی مشارکت ، منابع آب، آبیاری

مقدمه :

ایرانیان از دیرباز در امر تأمین، توزیع و تقسیم آب بر اصول مشارکتی عمل می نموده اند و در این خصوص با تکیه بر اندوخته ها، دانش و تجربیات خویش ابتکاراتی را خلق کرده اند که نمونه بارز آن انتخاب آبیار (میراب) برای مدیریت، نگهداری و بهره برداری از انهار سنتی و قنوت تنظیم برنامه برداشت آب از رودخانه ها و تثبیت و رعایت حقایق ها بوده است. (مختاران و همکاران، ۱۳۸۸).

با توجه به راندمان بسیار پایین آب در بخش کشاورزی و آبیاری، ایجاد شبکه های مدرن آبیاری و زهکشی گام بزرگی در جهت استفاده بهینه از آب کشور است. از آنجایی که عامل اصلی ناکارایی شبکه های آبیاری کشور را باید در ناهماهنگی میان بخش مدیریتی و عدم توجه به مسایل فرهنگی و اجتماعی کشاورزان جستجو کرد لذا اجرای این طرحها در صورتی که با مشارکت کشاورزان صورت پذیرد نه تنها منجر به کاهش هزینه ها توسط کشاورز خواهد شد بلکه بار مالی دولت را نیز کاهش داده و به تدریج می توان با واگذاری مدیریت نگهداری و بهره برداری به کشاورزان در قالب تعاونی های آب بران گام بزرگی جهت خصوصی سازی برداشت (سروستانی و همکاران، ۱۳۸۹).

در حقیقت کشاورزان اصلی ترین عامل در مدیریت مصرف آب و تولید فرآورده های کشاورزی محسوب می شوند و هر فرایند و اقدامی که در شبکه های آبیاری و زهکشی بدون توجه به تأثیر و نقش کشاورزان انجام شود، بازدهی کافی و مطلوبی نخواهد داشت (شاهرودی و چیدری، ۱۳۸۷).

نظر به اینکه مبنای نظری رهیافت مدیریت مشارکتی این است که با توجه به وابستگی معیشت کشاورزان به آب و آبیاری، آنان انگیزه قوی تری برای مدیریت هر چه بهتر منابع آب دارد. بنابراین، بهره گیری از مشارکت مردمی در اداره امور آبیاری، بهترین و کاربردی ترین گزینه اصلاح ساختار مدیریت آبیاری محسوب می شود (افشار و زرافشانی، ۱۳۸۹). چرا که جلب مشارکت مردم باعث افزایش مسئولیت پذیری و نقش مردم در فرآیند انتقال مدیریت، کاهش تصدی گری و افزایش